

Jeg ved meget godt, at de fleste af Indre Missions Retning ikke ville synes om det, men jeg maa sige, at efter min Mening er der i denne Retning, som har udrettet meget godt og været et nødvendigt Supplement til vort Kirkeliv, Fristelser i Retning af ikke at have tilstrækkelig Respekt for videnskabelig Dannelse og ikke at have tilstrækkeligt Syn for de humane Livsopgaver, som vi ikke maa flygte fra, og i Retning af at have en for overdreven Opfattelse af Troen, den bevidste Tro, med Overseen af de Mellemløber, som spille en saa stor Rolle i alt Fald for det menneskelige Liv. Det rent religiøse tale vi jo ikke her om, vi tale nærmest om Religionen, for saa vidt som den er Grundlaget for Moralen, og i saa Henseende er det uomtvisteligt, at det er af største Betydning, at Folk dog ere saa meget religiøse, at de have en vaagen Samvittighed og arbejde trofast paa Livets forskellige Opgaver. Der er derfor vistnok en Del for Indre Mission at lære sammen med de andre. Og hvad de saakaldte højirkelige angaar, have de i højeste Grad, nemlig hvad Lægfolkene i vort Land angaar, Trang til at lære, at det kirkelige Liv maa gaa sin Gang, hvis det moralske Liv skal blive opretholdt. De have alt for meget været tilbøjelige til med Voltaire at drømme om „*une religion pure et universelle*“ og til at betragte Religionen som en Slags Ekstrakt af visse moralske Grundsætninger, som det gjaldt om at faa frem i Verden. De have ikke tilstrækkelig forstaaet, at hvis man vil have en Ekstrakt af Moral, den højeste Form for Moral, maa man finde sig i det religiøse Livs Rørelser, selv om de se uregelmæssige ud. Man faar mange Gange Respekt for Livet, naar man faar Lejlighed til at se nærmere paa det, medens man faar dedain for det, naar man blot ser det paa Overfladen eller hører og læser om det. Vi trænge til, mine Herrer, her i Landet, at ikke mindst Lægfolk af de forskellige Afskygninger komme sammen og forstaa hinanden. Meget vilde da se bedre ud, end det nu gør, og jeg tror, at det er paa høje Tid, at det sker, hvis det ikke skal gaa galt, thi det gaar langtfra godt i Øjeblikket. Jeg ser ikke rettere, end at det i mange Henseender gaar i Retning af Sprængning både paa den ene og den anden Maade.

En Sprængning vil sikkert komme, hvis man mere og mere kommer ind paa det, som det ærede Medlem var inde paa, nemlig at betragte Kirken ikke som et Trossamfund, men som en Statsinstitution,

hvor man kan lære, hvad man vil, og hvor Menighederne ganske ere overladte til frivillige Dannelser. Det ærede Medlem er i den Henseende heller ikke i Kontakt med vor Grundlovs Fædre, thi det ærede Medlem ved jo meget godt, at da Grundtvig stillede sig paa det Standpunkt i 1849, fik han for sit Forslag kun siger og skriver 6 Stemmer for og 114 imod, og da han søgte at forbedre det noget og gjorde gældende, at der skulde dog i det Statssamfund prædikes efter den hellige Skrift og efter den lutherske Kirkes Grundlag, fik han kun 13 Stemmer for det, medens 109 stemte imod. Med andre Ord, det var et Særstandpunkt, som Grundtvig havde i det Stykke. Jeg mener i det hele taget, at selv om Grundtvig som den store Aandens Kæmpe, han var, har haft saa overordentlig stor Fortjeneste af vort Folk som Skjald, Præst og folkelig Forfatter, behøver man just ikke at tage ham til Mønster som Politiker. Det vilde ikke være heldigt at stille ham op som noget stort i saa Henseende, da han slet ikke har spillet nogen Rolle i vort politiske Liv.

Jeg forstaaar ikke det Standpunkt, at man siger, at enhver skal have Lov til at lære, som han har Lyst til. Naar man kender Befolkningen, ved man, at mange ere i aandelig Forstand saa umyndige, at man skylder at tage noget Hensyn til dem, og at man ikke kan forlange, at de fra Konfirmationsalderen eller endnu tidligere skulde kunne vælge, hvem de, som der blev talt om før, „*hjertelig kunne slutte sig sammen om*“, eller hvilken Præst de dele Tro med, og som de derfor kunne slutte sig til. Saadanne frivillige Samfundsdannelser skulle nok, naar det kommer til Stykket, vise sig at virke i Retning af fuldstændig Opløsning af det kirkelige Samfund. Det kan sagtens gaa, saa længe man, som Tilfældet har været med de grundtvigske Frimenigheder, har at gøre med aandelig udviklede og selvstændig stillede Mænd, særlig af Gaardmandsklassen, som paa den ene eller anden Maade have haft Raad til at sørge for deres religiøse Fornødenheder, men slaar man Døren op paa vid Gab, lader man det blive en fra Grunden ukontrolleret Sag, skulle de se, mine Herrer, at saa varer det ikke længe, før disse frivillige Samfund, som det ærede Medlem talte om, ere opløste i Sværmeri og Sektereri i det uendelige. Det kan nu en Gang ikke hjælpe, som jeg udtalte i Gaar, man kan ikke saadan lægge hele Vægten paa det individualistiske og paa ubetinget Ret for det